

ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรมที่ได้จากพระราชนิพนธ์บทละคร

นอกจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าจะทรงตั้งพระทัยให้ชุมชนหรือผู้อ่านได้รับความบันเทิง ใคคติธรรม และข้อคิดต่าง ๆ จากพระราชนิพนธ์บทละครของคุณพระองค์แล้ว พระองค์ยังทรงเจตนาที่จะให้บทละครของคุณพระองค์เป็นโรงเรียนทางประวัติศาสตร์สมัยใหม่<sup>1</sup> เนื่องด้วยในสมัยนั้นการติดต่อกับต่างประเทศมีมากขึ้น ธรรมเนียมในการศึกษาก็กับชาวต่างประเทศ และชนบทประเพณีเก่าที่จำต้องผสมผสานกับอารยธรรมที่เข้ามาใหม่ยังไม่เป็นที่เผยแพร่ ผู้คนโดยทั่วไปมักเห็นมอายไม้ใครกล้าแสดง นอกจากพระองค์จะทรงฝึกข้าราชการบริพารให้กล้าแสดงออกโดยการจกให้เล่นละครพูดแล้ว พระองค์ยังทรงเผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณีใหม่ ๆ ที่ถูกต้องให้ชุมชนด้วย ขนบธรรมเนียมประเพณีใหม่ ๆ นั้นมีต่าง ๆ กันไป อาทิเช่น ในการแสดงพระราชนิพนธ์บทละครพูดเรื่องกลแตก นั้น

...เป็นปรากฏการณ์ซึ่งเสี่ยงมหาชน ในเรื่องระเบียบประเพณีการแต่งกายสตรีเข้าสู่วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาติ กล่าวคือ จากนุ่งโจงกระเบนเป็นนุ่งตุงนุ่งซิ่น หรือนุ่งยก จากพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ และอีกบางเรื่อง ซึ่งเป็นสมัยเริ่มแรกแสดงด้วยรายจริงหญิงแท้ ในปลายปี พ.ศ. 2463 ทั้งนี้เพื่อพระราชทานให้ยูเซาเฝ้า ๆ ชมการแสดง ได้มีโอกาสวิพากษ์วิจารณ์ข้อคิดเห็นโดยรอบคอบเป็นอิสระ ก่อนที่จะได้รับสนองตามพระราชนิยม ข้าพเจ้าจึงยึดมั่นว่าพระราชนิพนธ์เรื่องนี้มีความสำคัญในแนวทางพระบรมราโชบาย ในแบบฉบับละครพูดของอารยประเทศนิยม ซึ่งทรงนำแบบอย่างของเขาที่ดีเข้ามาเผยแพร่จกเป็นสมบัติของชาติ...<sup>2</sup>

<sup>1</sup> สัมภาษณ์พระมหามนตรีศรีอรรถกัมภสมุท (ฉัตร โชติกเสถียร) 29 พฤศจิกายน 2515.

<sup>2</sup> พระมหามนตรีศรีอรรถกัมภสมุท, "คำปรารภ," กลแตก, โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พิมพ์บรรณาธิการในงานพระราชทานเพลิงศพพลเอก พลเรือเอกเจ้าพระยาวรหาราชพล พล เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 26 ธันวาคม 2510; พระนคร : ไทยเชมม, 2510), หน้า 1.

ผู้ชม และผู้อ่านพระราชนิพนธ์บทละครพูดของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่เพียงแต่จะได้ทราบสภาพสังคมและวัฒนธรรมเฉพาะในกรุงเทพฯ หากจะได้ทราบถึงสังคม และวัฒนธรรมของชนบทด้วย ทั้งนี้เพราะพระราชนิพนธ์บทละครพูดของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากจะแสดงชีวิตชาวเมืองหลวงแล้วยังมีบางเรื่องที่ได้ออกชนบท และแสดงชีวิตชาวชนบท เช่น เรื่องจัดการรับเสด็จ ไม้โกธ หนังสือ (บางตอน) เป็นต้น

พระราชนิพนธ์บทละครพูดบางเรื่อง เช่น เรื่อง ฉวยอำนาจ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสมมติให้เป็นเรื่องราวค้างชาติ แต่เป็นที่แน่นอนว่าทรงใช้สิ่งประกอบฉากที่ผู้ชมเคยพบเห็นอยู่ เพื่อกันไม่ให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกขัดแย้ง ซึ่งจะทำให้การแทรกข้อคิด-คติธรรม และการสะท้อนสภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ไม่โดดเด่นเท่าที่ควร กวดยเหตุหลายประการ กังไคกลาวข้างตบยอมแสดงว่า ข้อมูลทางสังคม และวัฒนธรรมในพระราชนิพนธ์บทละครพูดของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นเรื่องที่แสดงสภาพสังคม และวัฒนธรรมในสมัยนั้นอย่างเชื่อถือได้

ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรมจากพระราชนิพนธ์บทละครพูดที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์จากจินตนาการของพระองค์เอง รวม 21 เรื่อง นั้น ผู้เขียนได้ศึกษารายละเอียด ดังจะได้สรุปต่อไปโดยลำดับ<sup>1</sup>

อนึ่ง เพื่อความสะดวกในการจัดหมวดหมู่ ผู้เขียนจะขอแบ่งข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรมออกเป็น 4 หัวข้อ คือ

<sup>1</sup> ในการเรียบเรียงข้อมูลต่าง ๆ ผู้เขียนได้ระบุแหล่งที่พบข้อมูลไว้ในเครื่องหมายนลลิตท้ายข้อความนั้น ๆ สำหรับเลขหน้าที่ระบุไว้เป็นหน้าที่ข้อมูลนั้น ๆ ปรากฏเป็นครั้งแรก ส่วนเล่มหนังสือที่ใช้ในการศึกษาปรากฏอยู่ในบรรณานุกรม

1. ประเพณีและความเป็นอยู่
2. ประยุกต์วิทยา
3. เศรษฐกิจ
4. ศาสนา

### 1. ประเพณีและความเป็นอยู่

ประเพณีและความเป็นอยู่ของคนไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวตามที่ปรากฏในพระราชบันทึกบทละครพูดแยกตามประเภทได้ ดังต่อไปนี้ คือ

#### - การสมาคม

- สังคมบางส่วนนิยมการประจบผู้มีฐานะดี (น้อย อินทเสน หน้า 32)
- ในการสนทนาระหว่างผู้มีความรู้ ในภาษาต่างประเทศบ้าง เช่น ออพิศ (แก้แค้น หน้า 62)
- ในการพบปะระหว่างเพื่อนฝูง มีการเล่นบริคจ์ (ชนมสมกับน้ำยา หน้า 8, หนังสือ หน้า 78) และอาจจะเล่นที่สโมสร เช่นที่สโมสรกลาโหม และสโมสรสามัคยาจารย์ (หนังสือ หน้า 80)
- ใช้ธรรมเนียมตะวันตก เช่น การจับมือเพื่อแสดงความยินดีและชอบใจ (โพงพาง หน้า 13, เสียดละ หน้า 122, หัวใจนักรบ หน้า 54)
- ธรรมเนียมของเจ้านายไทย จะเสด็จที่ใดจะแจ้งไปยังเจ้าของสถานที่ล่วงหน้า (จัดการรับเสด็จ หน้า 4)
- คนที่จัดว่าสมัยใหม่ คือ คนที่ยึดถือความซื่อสัตย์ต่อเพื่อน แม้จะกองพูดเท็จเพื่อรักษาความสัตย์ (น้อย อินทเสน หน้า 73)
- ในหมู่เพื่อนสนิทจะมีความรักอย่างจริงจังต่อกัน (บ่วงมาร หน้า 13)
- ที่สโมสรนายทหารจะมีผู้หญิงที่เป็นญาติพี่น้องของนายทหารรวมทั้งหญิงที่เป็นผู้ตามหลังหญิงสาวเหล่านั้นมา (เสียดละ หน้า 54 - 55)

- ก่อนสูบบุหรี่หรือสูบบุหรี่ต้องขออนุญาตก่อน (ไม่โกรธ หน้า 116)

งานเทศกาล มหรสพ หนังสือ หนังสือพิมพ์ และการบันเทิงต่าง ๆ

- งานฤดูหนาวเป็นงานออกร้าน (กอดแตก หน้า 25) เทศกาล  
ในงานฤดูหนาวมีการละเล่น เช่น รดเหาะ (กอดแตก หน้า 31) มหรสพ
- งานก่อดพระทราย มีการละเล่นต่าง ๆ และร้านขายของ (ไม่โกรธ หน้า 4) มหรสพ
- งานโกนจุก แรกที่มาในงานจะให้เงินทำขวัญ และให้กำไลให้พร ตอนค่ำมีการรับ-  
ประทานอาหาร และชมลิเก (ไม่โกรธ หน้า 31) เทศกาล
- งานวันเกิด มีดนตรีสากล และการค้ำอวยพรให้เจ้าของวันเกิด (เสียดสะ  
หน้า 1) เทศกาล
- เมื่อเวลาถึงงานเทศกาล จะมีการตกแต่งไฟตามถนน เช่น งานฉลองพระบรมรูป  
ที่สวนกุหลาบ งานทั่ววัดเบญจมบพิตร (หมายนำบอหน้า หน้า 77) เทศกาล
- ในเวลาบ่ายมีการขับรถเที่ยวตามถนนเป็นการอวดกัน (มหาตมะ หน้า 9) เทศกาล
- นิยมอ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำ (กอดแตก หน้า 54, นอย อินทเสน หน้า 5,  
หนังสือ หน้า 39) นอย
- ระบุถึงหนังสือพิมพ์หรือสยามประภา (นอย อินทเสน หน้า 28)  
พิมพ์ไทย (บวงมาร หน้า 168)  
เคลิเมนต์ (บรรยายแสดง หน้า 19)  
กรุงเทพเรขอร์ด (หมายนำบอหน้า หน้า 53)
- การหย่อนใจของประชาชน มีการไปดูละครคณะปรีโยทัยที่เปิดการแสดงทุกวันเสาร์  
(กอดแตก หน้า 35, ขนมสมกับน้ำยา หน้า 6) นอย
- การแสดงละครที่สโมสรเสือป่า (หนังสือ หน้า 3)  
และระบุชื่อโรงละครเจวียงไว (หัวใจนักรบ หน้า 27) นอย
- การเต้นรำ (ขนมสมกับน้ำยา หน้า 6, เสียดสะ หน้า 14) เทศกาล

- การแสดงละครตีกำบริภ (ความดีมีไชย หน้า 27) น=๑๕.
- การแสดงละครม้า และมีผู้หญิงร่วมแสดงด้วย (น้อย อินทเสน หน้า 86) น=๑๕.
- ภาพยนตร์ (บรรยายแสดง หน้า 47, เสียสละ หน้า 14) น=๑๕.  
ระบุว่า เป็นภาพยนตร์ญี่ปุ่น (หัวใจนักรบ หน้า 6)
- การแข่งม้า (หนังสือ หน้า 1) น=๑๕.
- เพลงไทยเดิมที่อ้างถึง คือ เพลงแขกสาหร่าย (ความดีมีไชย หน้า 53, เพลงไทย.  
หมายนำบอหน้า หน้า 89) เพลงแมศรี (เสียสละ หน้า 23) เพลงสุรินทรานุ  
(หมายนำบอหน้า หน้า 102)
- มีการแสดงมโหรีตามบ้านข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ (บรรยายแสดง หน้า 35) น=๑๕.
- มีโรงเหล้า และบ้านโคมเขี้ยว (หัวใจนักรบ หน้า 27) พักผ่อน ๑๕ นาที.
- การพนัน มี โป (มหาดมะ หน้า 46, หมิ่นประมาทศาล หน้า 13)  
บิลเลียด (เสียสละ หน้า 68)  
หวย (หมายนำบอหน้า หน้า 56, ทาโล่ห์ หน้า 67) พักผ่อน.  
เบี้ย (หมิ่นประมาทศาล หน้า 13)  
บ่อนการพนันที่ระบุถึง คือ บ่อนสะพานเหล็ก (หมิ่นประมาทศาล  
หน้า 13).

วรรณคดีที่อ้างถึงมีเรื่องดังต่อไปนี้ คือ

เรื่องกาเกี

นำมาใช้ในการเปรียบเทียบความประพฤติกของหญิง

(กลดแตก หน้า 42, บวงมาร หน้า 26,

ฟอกไมขาว หน้า 41, 42, หัวใจนักรบ หน้า 75)

เรื่องรามเกียรติ์

อ้างถึงตัวละคร : สุนัขจากร อินทรีต (ชนมสมกับน้ำยา  
หน้า 4) หนุมาน (เสียสละ หน้า 19)

วรรณคดี

อ้างอิงสถานที่ปรากฏในวรรณคดีไทยโดยทั่วไป : เชาพระสุเมรุ

(มหาคัมภีร์ หน้า 87)

เรื่องสังข์ทอง      เปรียบเทียบความงามของชายว่า "ราวกับพระสังข์  
    ถอดรูปที่เคียว" (เจ้าขา, สारวัต! หน้า 9)

เรื่องพระอภัยมณี      เปรียบเทียบว่า ใสเหมือนลูกมณี ฯลฯ แล้วเหมือนบัวที่ตกลง  
    เรื่องพระอภัยมณี (หมิ่นประมาทศาล หน้า 39)

เรื่องศรีธนญชัย      เปรียบเทียบว่า ยืนยันเป็นศรีธนญชัย คือ ไม่ยอมรับ  
    (หมายนำบอหน้า หน้า 108) -

- กิ่งก้านที่นิยม คือ พุทธรักษา (ไม้โกธร หน้า 25, หัวใจนักรบ หน้า 5, หมายนำ  
    บอหน้า หน้า 117) ระบุว่า เป็นพุทธรักษาด้วยทอง (หาโล่ห์ หน้า 105) ๕๖

### ความสัมพันธ์ระหว่างชาย - หญิง

- ในการสมรสระหว่างชาย - หญิงที่มีความสัมพันธ์กัน มีการผูกเนื้อคู่ตัวได้  
    (กลแตก หน้า 13, หมายนำบอหน้า หน้า 103)
- ชายหนุ่มและหญิงสาวแม้จะเป็นคนรักกันก็จะไม่ไปไหนด้วยกันตามลำพัง มิฉะนั้น  
    หญิงสาวจะเป็นฝ่ายเสียชื่อเสียง (ความคิมิไรย หน้า 90)
- ผู้ชายบางคนเห็นว่าผู้หญิงงามที่รูปร่าง หน้าตา และมารยาท แต่บางพวกชอบ  
    ผู้หญิงที่มีฐานะดี (น้อย อินทเสน หน้า 20) และบางพวกคำนึงถึงความ  
    ประพฤติกของหญิงที่ตนจะเลือก (ผู้ชายแฉลง หน้า 37)
- ในการเลือกคู่ ยังนิยมผู้ที่มีเชื้อสาย วงศ์ตระกูลสูง และฐานะมั่งคั่ง ลำคัมบังคี่-  
    สกุลที่ถือว่าเขาชั้นเมื่ออยู่ในหนังสือมุขมาตยวงศ์ของอาจารย์เกศศรี (น้อย อินทเสน  
    หน้า 22)
- ลักษณะลูกเขยที่พอตาพอใจ คือ มีฐานะดี ฉลาด ขยันทำงาน (ไม้โกธร หน้า 9)
- ภรรยาที่มีตระกูลกว่าสามีมักจะข่มสามี (น้อย อินทเสน หน้า 62)
- มีการส่งเพลงยาวระหว่างหญิง - ชาย (ไม้โกธร หน้า 6, เสียดละ หน้า 46)

- ในชนบทบิดายังลงโทษลูกสาวด้วยการเขียน (ไมโครธ หน้า 16)
- สังคมชั้นสูงนิยมว่าผู้หญิงที่มีสามีแล้วยังมีเพื่อนชายมาก ๆ เป็นของเก๋ (หนังสือ หน้า 14)
- มีชายซึ่งห้าคนเป็น "คนที่ทำถ้ำทางถ่อกระเป่าหมากตามหลังคุณหญิงคนหนึ่ง" (หมายนำบอหน้า หน้า 18)
- ความคิดของหญิงที่จัดว่าสมัยใหม่ คือ ไม่ยอมแต่งงานกับชายที่มีเมียหลายคน โดยระบุว่า เป็นความคิดแบบฝรั่ง ทั้งไม่นิยมการที่ผู้ใหญ่จัดคู่ให้โดยไม่ถามความพอใจของตน (หมายนำบอหน้า หน้า 25)
- 
- หญิงที่มีครอบครัวแล้วมีหน้าที่ตอ้งนึกถึงสามีมากกว่าครอบครัวเดิม (หมายนำบอหน้า หน้า 80)
- คู่แต่งงานมักจะไม่มีโอกาสพบกันก่อน ถ้าผู้ใดมีโอกาสพบกันก่อนถือเป็นการได้เปรียบ (หาโลห์ หน้า 50)
- ประเพณีการแต่งงานชั้นแรก คือ การส่งเต้าแกมาสู่ขอ (ไมโครธ หน้า 8, หาโลห์ หน้า 74)
- การทามทามสู่ขอนั้น ทำทั้งทางคานการเจรจา และโดยทางจดหมาย (นอย อินทเสน หน้า 147)
- การทามทามสู่ขอทางการเจรจา จะมีผู้ใหญ่ที่เป็นที่เคารพของทั้ง 2 ฝ่ายมาเกริ่นใหญ่ใหญ่ฝ่ายหญิงทราบและบิดาฝ่ายหญิงตอบให้ฝ่ายชายทราบในวันที่ฝ่ายชายมาทาคความรู้จัก (บวงมาร หน้า 132)
- เมื่อตกลงจะแต่งงาน ชายจะปลอกเรือนหอในที่ฝ่ายหญิง (หนังสือ หน้า 10)
- พิธีแต่งงานมีไ้สขาตร และถวายของพระในคอนเช่า และรคน้ำ (หาโลห์ หน้า 87, 92)

- พิธีปูที่นอน เมื่อปูที่นอนแล้วผูกลงนอนแล้วทำเป็นฝัน ฝันดีแล้วทำนายฝัน (ทาโลห์ หน้า 107, 117)
- บรรณนิยมสามภรรยาที่อยู่ด้วยกันใหม่ ๆ มักไปเที่ยวพระบาท (ทาโลห์ หน้า 105)

### การแต่งกาย

การแต่งกายของชาย มีหลายแบบดังต่อไปนี้ คือ

- นุ่งผ้าม่วงสีบัวโรย สีน้าเงิน (จัดการรับเสด็จ หน้า 2)
- ใส่เสื้อสีเข้ากับผ้าม่วง สวมหมวกสักกะหลาด และใส่ถุงเท้า รองเท้า (จัดการรับเสด็จ หน้า 45) ✓
- สวมเสื้อขาว นุ่งผ้าม่วงสี สวมหมวกสักกะหลาด และใส่ถุงเท้า รองเท้าขาว (เจ้าข้า, สารวัค! " หน้า 7, หัวใจนักรบ หน้า 30) ✓
- นุ่งผ้ายวงน้ำเงิน สวมเสื้อคำคิดตราอย่างตุ๊กตาเจ้าคุณเสนอ (น้อย อินทเสน หน้า 48)
- ข่านุ่งสีน้ำเงินเป็นสีที่ใช้ในเวลาไปทำงาน (หนังสือ หน้า 13) ✓
- เพื่อดูบ้านสวมกางเกงแพรกับเสื้อชั้นใน (หัวใจนักรบ หน้า 6) ✓  
ถ้าเป็นชายสูงอายุสวมเสื้อกุดเฮง (หนังสือ หน้า 29, หัวใจนักรบ หน้า 6) ✓
- เมื่อเกินป่าชายนุ่งกางเกงขาสั้น สวมเสื้อเชิ้ตมีผ้าผูกคอ เสื้อนอกคอแบะ หมวกสักกะหลาดมีกัใหญ่ (หนังสือ หน้า 39) ✓
- ชุดเกินเด่นของชาย คือ สวมเสื้อแพร กางเกงแพร ใส่ถุงเท้า รองเท้า และสวมหมวกกั้นแคด (หนังสือ หน้า 55) ✓
- ชายบ้านนอกที่มีอายุ สวมเสื้อหลวม ๆ สีขาว นุ่งผ้าดำ ถุงเท้าดำ รองเท้าผ้าใบขาว สวมหมวกกะโด่ ถักไม้เท้า (หมายนำขบหน้า หน้า 76)



~ การแต่งกายแบบฝรั่ง คือ ใส่เสื้อ นุ่งกางเกง และการแต่งกายแบบจีนสมัยใหม่ คือ ใส่เสื้อตัวผูกคอ (หัวใจนักรบ หน้า 77)

### การแต่งกายของสตรี

- นิยมหมแพร (ผู้ร้ายแฝง หน้า 40) ✓
- เมื่อไปชมการแข่งขันมา แต่งกายงดงามเต็มที่ ใส่หมวกถักรวมแพร (หนังสือ หน้า 13)
- เมื่อไปเดินเล่นสตรีจะสวมถุงเท้า รองเท้าส้นต่ำและถักรวม (หนังสือ หน้า 55)
- หญิงชาวบ้าน นุ่งผ้าพื้น สวมเสื้อหลวม ๆ หมวก ไม่ใส่ถุงเท้า รองเท้า (หมายนำบอหน้า หน้า 42) แต่เมื่อเข้ากรุงเทพฯ จะนุ่งผ้าพื้น สวมเสื้อแบบฝรั่งแต่แบบเก่า ๆ หมวก สวมถุงเท้า รองเท้า (หมายนำบอหน้า หน้า 76)
- เมื่อสตรีไปงาน จะนุ่งผ้า สวมถุงเท้า รองเท้า มีผ้าห่ม ถ้าเป็นชั้นบัว สวมเสื้อแล้วมีผ้าคลุมคอ (หาโล่ห์ หน้า 78 - 79) ✓
- เมื่ออยู่บ้าน สวมเสื้อหลวม ๆ นุ่งผ้าพื้น มีผ้าห่มคลุมคอ (หาโล่ห์ หน้า 116)
- แบบผมของหญิงอายุ 40 - 50 ปี เกล้ามวย (หนังสือ หน้า 28) ✓
- สุภาพสตรีใส่เครื่องเพชร และเก็บในทึบญี่ปุ่น (หาโล่ห์ หน้า 133)
- สตรีชนาหอมฝรั่ง ที่ระบุชื่อไว้ คือ น้ำอบไวโอเล็ต (กลแตก หน้า 35)

### การแต่งกายแบบอื่น ๆ

- การแต่งกายของผู้ที่เฝ้าอย่างฝรั่ง คือ เอาเสื้อหนาวพาดแขน และถือไม้เท้าเล็ก ๆ (หาโล่ห์ ฉบับพิมพ์ ครั้งที่ 2 หน้า 6, 10)
- การแต่งกายเป็นเทวดา คือ นุ่งผ้าคล้าย ๆ ทางหงษ์ กากเจียรบาท ใส่สังวาล และทับทรวง กีบขลุ่ย (ไมโครซ หน้า 21)
- การแต่งกายของคนรับใช้ชาย คือ ใส่เสื้อสั้นนุ่งผ้าดอก สวมกางเกงคำ (หนังสือ หน้า 94)

- การแต่งกายของนักเลงโต คือ สวมเสื้อยืด นุ่งแพรเพลาะกำ มีผ้าขี้เป็ดไหมพาด  
มา ถือไม้ตะพด (หาโล่ห์ หน้า 206)
- เครื่องแต่งกายที่นิยมว่าทรู คือ เสื้อทางแขนกัน หมวกฟ้านายา รองเท้าจีนคด  
สายพาดึกาเกรเล็ด (นอย อินทเสน หน้า 54, 55)

### การรับรองแขก อาหาร เครื่องดื่ม ฯลฯ

- ไทยสมัยใหม่กินเหล้าพร้าเพร้อ (กลแตก หน้า 9)
- การนั่งโต๊ะรับประทานอาหารในงานเลี้ยงเป็นแบบยุโรป คือ มีการจัดที่นั่ง และ  
เขียนชื่อกำกับไว้ ทั้งมีการเดินเข้าโต๊ะอาหารเป็นคู่ ๆ (กลแตก หน้า 20  
และ 21)
- เครื่องดื่มที่ใช้รับรองแขก คือ
  - แถมเปญ (กลแตก หน้า 33)
  - วิสกี้ โชคา (กลแตก หน้า 55, แกแค้น หน้า 9, บรรยายแสดง หน้า  
หน้า 6, หาโล่ห์ หน้า 116)
  - น้ำรอน น้ำชา ใช้รับแขกผู้ใหญ่ (กลแตก หน้า 75, แกแค้น หน้า 9,  
ขนมสมกับน้ำชา หน้า 8, หนังสือ หน้า 30,  
หมายนำขอหน้า หน้า 68)
  - น้ำเย็น (แกแค้น หน้า 9) ✓ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐
  - กาแฟ (บวงมาร หน้า 226)
  - เหล้าเปปเปอร์มินต์ บรันดี (หมิ่นประมาทศาล หน้า 2)
  - ครีมโชคา น้ำแดง (เห็นแกลูก หน้า 17)
  - สุรา (เห็นแกลูก หน้า 17)

- ในชนบทรับรองแขกด้วย หมาก บุหรี่ และ น้ำร้อน ในเวลารับประทานเลี้ยง  
ใช้เหล้าบรั่นดี และเหล้าโรง (ไมโครซ หน้า 7, 8, และ 32)
- ผู้มีฐานะค่อนข้างดีบางพวกนิยมรับประทานอาหารฝรั่ง ถึงกับต้องจ้างคุก นอกไป  
จากแมควิว (นอย อินทเสน หน้า 11)
- คุกเป็นชาวจีนไว้เปี้ย (จัดการรับเสด็จ หน้า 17)
- อาหารบางชนิด เช่น ส้มผัก ถือว่าเป็นอาหารของบ่าวไพร่ (นอย อินทเสน  
หน้า 97)
- มีร้านอาหารเรียกโรงข้าวแกง (มหาตมะ หน้า 70)
- แหล่งขายอาหารที่มีชื่อเสียง คือ ราชวงษ์ (มหาตมะ หน้า 72, เสียดสะ  
หน้า 14)
- งานเลี้ยงน้ำชา (เสียดสะ หน้า 47)
- งานเลี้ยงเครื่องคัม มีของว่าง มีภาพยนตร์ฉาย เครื่องคัมที่ใช้ในงาน คือ  
แกเรตคัม ฮอกคัม ซัมเปญคัม วิสกี ขอนเควา และน้ำหวาน  
(หมายนำบอหน้า 3, 17)
- งานกินเนอร์ (หมิ่นประมาทศาล หน้า 39)
- ของเสพทิด มียานัตถ์ (กลแตก หน้า 38)
- บุหรื บางครั้งระบุว่าเป็นบุหรืต่างประเทศ บุหรืไทยระบุไว้ว่า  
ชนิดกรณีบาล บุหรืกระชาย บุหรืโอบจาก (แกแณ หน้า 24,  
ขนมสมกับน้ำยา หน้า 8, หมิ่นประมาทศาล หน้า 2,  
หาโลห์ หน้า 116, 126, หนังสือ หน้า 26, หมายนำบอหน้า  
หน้า 1)
- กัญชา (หาโลห์ หน้า 147)

### การศึกษา

- โรงเรียนสตรีที่อ้างถึง คือ โรงเรียนราชินี (จัดการรับเสด็จ หน้า 16, หาโล่ห์ หน้า 28) ความรู้ที่บ่งไว้ว่าโรงเรียนราชินีสอน คือ การฝีมือ และ การทำอาหารฝรั่ง (จัดการรับเสด็จ หน้า 20)
- โรงเรียนชายที่เค้น คือ โรงเรียนราชวิทยาลัย (น้อย อินทเสน หน้า 78)
- ในต่างจังหวัดชั้นเรียนชั้นแรก เรียกว่าชั้นมูล (ไมโกธร หน้า 13)
- ผู้หญิงบางคนมีโอกาสไปศึกษาต่างประเทศ (หนังสือ หน้า 16)
- มีการแข่งขันกรีฑาระหว่างนักเรียน (หาโล่ห์ หน้า 34)
- มีการเลกเซอร์ที่สามัคคยาจารย์ (หาโล่ห์ หน้า 43)

### การแพทย์

- อ้างถึงโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ("เจ้าข้า, สารวัค!" หน้า 16, เขียนสละ หน้า 112) โรงพยาบาลปากคลองสาร (มหาตมะ หน้า 51)
- มีหมอฝรั่งรักษาโรค (หมายน้าบอหน้า หน้า 43)

### เสื้อผ้า ทหาร

- ไช้แตร เกี่ยวเป็นอาภรณ์สัญลักษณ์นอกเหตุของเสื้อผ้า และมีเพลงที่ไช้เฉพาะเหตุการณ์ เช่น เมื่อเกิดเหตุร้ายไช้เพลง สัญลักษณ์ "เหตุสำคัญ" (ความคิมีไชย หน้า 53)
- ไช้แตรสั้น หรือนกหวีดในการส่งสัญญาณเรียกประชุมเสื้อผ้าทั่วไป (ความคิมีไชย หน้า 107, หัวใจนักรบ หน้า 9, 55)
- เครื่องประดับเกียรติอันยิ่งใหญ่แห่งกองทัพ คือ ชงไชยเฉลิมพล ซึ่งมีประจำทุกกรมกอง (ความคิมีไชย หน้า 102)
- ทหารซ่อมรถที่ทุ่งโพธาราม (เขียนสละ หน้า 75)

- มีสมาคมอุปการะทหารในสนามรบ ของที่นำไปแจกแก่ทหาร มีสมุ่ ประงสีหัชชาสีหัช นามันตานี และบุหรี (เสียดละ หน้า 126)
- การแต่งกายของลูกเสือ คือ สวมเสื้อลูกเสือ กางเกงขาสั้นสีค้ำ มีผ้าพันคอ เข็มขัดลูกเสือ ใส่ถุงเท้ารองเท้าค้ำ สวมหมวก (หัวใจนักรบ หน้า 1 - 2)
- มีพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร กำหนดว่าชายอายุ 18 ปีที่ไม่ไก่ออยู่ระหว่างรับการศึกษา หรือรับราชการต้องเป็นทหาร (หัวใจนักรบ หน้า 14)
- การเป็นเสือป่าไม่ได้รับค่าจ้าง แต่ต้องเสียเงินบำรุง (หัวใจนักรบ หน้า 22)
- การแต่งกายของนายทหารนักบิน คือ นุ่งกางเกงขาสั้น ใส่สนับแข้ง เสื้อเป็นแบบกระดุมสองแถวปิดคอ คอเสื้อใหญ่ มีผ้าพันคอ สวมหมวกแก๊ปมีปีกหู (หัวใจนักรบ หน้า 84)

### ที่อยู่

- คิดหัวกว้างในห้องรับแขก และโซ่ประโยชน์ในการแขวนเสื้อได้ (จัดการรับเสด็จ หน้า 1 - 2)
- ชูกรับแขกเป็นโต๊ะ เก้าอี้สาน (จัดการรับเสด็จ หน้า 1)
- การจุดโคม ไขมันไคเป็นขึ้นไปจุด (จัดการรับเสด็จ หน้า 1)
- บ้านในชนบทเป็นเรือนฝากระดาน (ไม้ไกรธ หน้า 6)
- มีตึกลักษณะรูปทรงเป็นแบบจีน (บ่วงมาร หน้า 7)

### ความนิยมอื่น ๆ และเหตุการณ์โดยทั่วไป

- คนไทยผู้ที่ไม่ใคร่เข้าวัดกันบ่อยเหมือนแต่ก่อน ยังมีอยู่แต่คนชั้นผู้ใหญ่ ๆ (แกแคน หน้า 17)
- อาชีพการแสดงยังไม่ได้รับการยกย่องให้เท่าเทียมอาชีพรับราชการ (ชนมสมกับน้ำยา หน้า 5)

- ผู้มีความรู้ทางประวัติศาสตร์พอสมควร เพราะมีการอ้างอิงถึงเหตุการณ์เมื่อ  
เบเนดิกส์เตียไปรบญี่ปุ่น (ความคืบหน้า หน้า 20)
- ที่คุณมีการรับชักรีด (จัดการรับเสด็จ หน้า 13)
- ความเป็นอยู่ในเรือนจำค่อนข้างดี (บวงมาร หน้า 9)
- การลงนักโทษใช้เขียน (จัดการรับเสด็จ หน้า 28)
- เรือนจำในต่างจังหวัดผลิตเครื่องเรือน (หนังสือ หน้า 39)
- ช่างตัดเสื้อเป็นชาวจีน (จัดการรับเสด็จ หน้า 23)
- การนั่งไขว่ห้างเป็นเครื่องหมายของผู้มีศமாக (น้อย อินทเสน หน้า 48)
- มีการแบ่งชั้นระหว่างนาย และคนใช้อย่างเคร่งครัด ทั้งจะไม่ใช้ของร่วมกัน  
เช่น ทาหนะ (น้อย อินทเสน หน้า 69)
- ชื่อของถนนกรุงเทพฯ จะต่างจากชื่อของต่างจังหวัด เช่น สวัสดิ์ เป็นชื่อถนนกรุง-  
เทพ ฯ และ โพ เป็นชื่อราชชนบท (ความคืบหน้า หน้า 43)  
และในทำนองเดียวกัน ชื่อของนาย และคนใช้ก็แตกต่างกันด้วย (น้อย อินทเสน  
หน้า 72)
- ชื่อคนมีทั้งชื่อจริง และชื่อเล่น (หนังสือ หน้า 7)
- ชาวต่างประเทศที่อ้างถึง คือ รอคเชลเลอร์ คาร์เนกี และร็อกโซลด์  
(น้อย อินทเสน หน้า 9)
- ชาวกรุงไป "ตากอากาศ" ในชนบท (น้อย อินทเสน หน้า 130)
- เมืองที่อยู่ทางไกลการคมนาคมไม่ใคร่ได้รับความเอาใจใส่จากระทรวง  
(บวงมาร หน้า 8)
- มีการถ่มน้ำลาย (โพพาง หน้า 19)
- ขอทานมักจะนั่งอยู่ที่เชิงสะพานหิน (มหาทมะ หน้า 111, 112) และขอทาน  
อาจจะร้องเพลง ตีโตน หรือตีคัสตีเป่า (มหาทมะ หน้า 113)

- ถนนใหม่ คือ ถนนเจริญกรุง (มหาดมะ หน้า 118)
- เศรษฐินิยมสละทรัพย์สินบำรุงการกุศลเพื่อรักษาชื่อเสียง และชื่อความนิยมของมหาชน (มหาดมะ หน้า 126)
- ในการทำความตกลงเรื่องใด มีการทำสัญญา (ไมโครธ หน้า 12)
- ก่อนที่คนงานใหม่จะเก็บฝ้าย ต้องเซ็นเพทาร์กับไรฝ้ายก่อน มิฉะนั้นเจ้าจะกริ้ว และหักคอ เครื่องเซ็น มี ขนมต้มขาว ขนมต้มแดง หัวหมู เป็ด ไก่ และเหล้า (ไมโครธ หน้า 19)
- การใช้ช่างรัก ลากซุง เป็นอาชีพอีกประเภทหนึ่ง (ไมโครธ หน้า 25)
- ในการสนทนาใจคำย่อบ้าง เช่น "ขอเหลือเกิน ไม่กลัวถูกหาว่า ป.จ. หรือ" และมีการใช้ศัพท์แสดงบ้าง เช่น จิ้น หมายถึงคู่รัก (เสียดสะ หน้า 55, หนังสือ หน้า 27)
- มีการทำหิณัยกรรม (เสียดสะ หน้า 95, 120)
- มีบริษัทชาวต่างประเทศขายเครื่องเพชร (ของมิสเตอร์มาร์สตัน) (หมายน่าบอหนา หน้า 58)
- การดองโหมตุ๊กเขียนควยแสบมา (หัวใจนักรบ หน้า 8)
- ชาวราชการที่ทุจริตนั้น ผู้ที่ถูกจับได้มักจะเป็นผู้น้อย (หาโล่ห์ หน้า 22)
- ช่างถ่ายรูปเป็นชาวญี่ปุ่น (จัดการรับเสด็จ หน้า 15)
- อายุการทำงานของคนไทยไม่มากเท่าฝรั่ง (จัดการรับเสด็จ หน้า 6 - 7)

## 2. ประยุกตวิทยา

เรื่องอันควรถูกความสะควกแกมมนุษย์เท่าที่พบในพระราชนิพนธ์ทะเลศรพุก 21 เรื่องของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีดังต่อไปนี้ คือ

## พาหนะ

### พาหนะในเมือง

- รถลาก หรือรถเจ๊ก (กลแตก หน้า 4, "เจ้าข้า, สารวัตร!" หน้า 9, มหาตมะ หน้า 6)
- รถยนต์ (กลแตก หน้า 7, น้อย อินทเสน หน้า 11, ผู้ร้ายแมลง หน้า 56, มหาตมะ หน้า 6, หนังสือ หน้า 19, หมายนำขोजना หน้า 49)
- จักรยาน (หัวใจนักรบ หน้า 49)
- รถโดยสาร คือ รถไอ (น้อย อินทเสน หน้า 76)
- เรือใช้ในการเดินทางระหว่างประเทศ (กลแตก หน้า 3, แก๊แก๊ หน้า 22, หัวใจนักรบ หน้า 3)
- รถไฟใช้ในการเดินทางระหว่างเมือง (กลแตก หน้า 3)
- เรือเมล์ (บวงมาร หน้า 139)
- เรือรบ ใช้ถ่านเป็นเชื้อเพลิง (มหาตมะ หน้า 14)
- เรือ (ไม้โกธร หน้า 31)
- เรือยนต์ (หัวใจนักรบ หน้า 33)

### เครื่องใช้

- ตะเกียงจุดบุหรี่ทำเป็นรูปปืน (แก๊แก๊ หน้า 59)
- ตะเกียง (ความคิมิไช หน้า 58)
- โคมลาน (หมิ่นประมาทศาล หน้า 13)
- โคมญี่ปุ่นใช้ตกแต่งสวน (หมายนำขोजना หน้า 15)
- กล้องถ่ายรูป (ความคิมิไช หน้า 36, จัดการรับเสด็จ หน้า 15)
- ระบุว่าเป็นกล้องถ่ายรูปแบบที่ศีรษะผู้ถ่ายในโปง (น้อย อินทเสน หน้า 100)



- โทร์ศัทท์ (ฉนวนอำนาจ หน้า 187, หนังสือ หน้า 13)  
เมื่อจะใช้ของต่อไปนี้เพื่อพิทักษ์กลางให้ต่อไปยังสถานที่ที่ทำการ (บรรยาย หน้า 2)
- สบุคาบอลิก (จัดการรับเสด็จ หน้า 34)
- ยา - แพรงสีพัน (น้อย อินทเสน หน้า 80)
- ซอนรองเท้ามีทั้งที่ทำด้วยเงิน งา และ เขา (น้อย อินทเสน หน้า 80)
- นาฬิกา (ฉนวนอำนาจ หน้า 188, หาโล่ห์ หน้า 135)
- ยาเบื่อ ชื่อ ยาตอคะนัม (บรรยาย หน้า 80)
- เสื้อฝน (มหาคมมะ หน้า 59)
- แวนตา (ไม้โกรธ หน้า 13)
- กาน้ำ (ไม้โกรธ หน้า 20)
- สลอค (ไม้โกรธ หน้า 30)
- ยาที่ระบุชื่อ มี น้ำมันยูคาลิปตัส ยาคินินโบซัลเตต ยาปาเปน่า (แก้ทองเสียบ)  
พิมเสน (เสียบสละ หน้า 62, 63, หมายนำบอหน้า หน้า 87)
- แป้งผงสำหรับเด็ก เรียบเบบีเปาเคอร์ (เสียบสละ หน้า 63)
- ทิมพ็คิด (หมายนำบอหน้า หน้า 59)

### เกรียงเรือ

- เติ่งกระดาน (จัดการรับเสด็จ หน้า 35)
- เติ่งสปริง (จัดการรับเสด็จ หน้า 35)
- เติ่งน้ำใบ (หัวใจนักรบ หน้า 59)
- เติ่งทองเหลืองของยุโรป (หาโล่ห์ หน้า 104)
- เสื้ออ่อนของไทย (หาโล่ห์ หน้า 103)

## อาวธ

- ปีนกล (ความคิมีไซ หน้า 6)
- ปีนพก (ความคิมีไซ หน้า 57, ฉวยอำนาจ หน้า 239)
- ปีนเบรานิิง (ห้อย อินทเสน หน้า 132, หมิ่นประมาทศาล หน้า 2)
- ปีนเส็ก (มหาตมะ หน้า 129)
- ปีนสวางปลายคาบ (มหาตมะ หน้า 129)
- ปีนวินเซ็สเทอร์รีปีเตอร์ (หนังสือ หน้า 44)
- ปีนลูกปราย (หนังสือ หน้า 90)
- ปีนลูกโศค (หนังสือ หน้า 90)

### 3. เศรษฐกิจ

ข้อมูลจากพระราชบัญญัติพระราชบัญญัติในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว  
จำนวน 21 เรื่องที่ใช้ในการศึกษา แสดงสภาพเศรษฐกิจของคนไทยในสมัยรัชกาลที่ 6  
ดังต่อไปนี้ คือ

- มาตราเงินใช้ เทื้อง สตางค์ บาท ชั่ง (มหาตมะ หน้า 66, หัวใจนักรบ หน้า 72, เห็นแก่ลูก หน้า 2)
- ผู้มีอาชีพเป็นนักแสดงละครจะได้ทั้งเงินเดือน และเงินค่าออกโรงแก่ละคราว (ขนมสมกับน้ำยา หน้า 6)
- ค่าจ้างกูกเดือนละ 25 บาท ถ้าเป็นกรณีพิเศษวันละ 10 บาท (จัดการรับเสด็จ หน้า 97)
- ค่าตัดเสื้อผู้ชายตัวละ 3 บาท (จัดการรับเสด็จ หน้า 23)
- ใ้รางวัลคนใช้กราวละ 4 บาท ("เจ้าข้า, สารวัต!" หน้า 6)

- ค่าโดยสารรถไอซ์ตันค่าที่สุคราผาคองไฟ (น้อย อินทเสน หน้า 76)
- ค่าโดยสารเรือจ้างราคา 2 สลึง (หาโล่ห์ หน้า 213)
- รถยนต์ราคาคันละ 1,600 - 1,800 บาท (มหาดมะ หน้า 6)
- เรือรบราคาลำละ 1 ล้านบาท (มหาดมะ หน้า 14)
- ราคาผานุ่งหมอย่างมาก 3 บาท ค่าเช่าห้องเดือนละ 3 บาท (มหาดมะ หน้า 127)
- การรถเช่าจากโรงซุนเอียงราคาครั้งละ 4 บาท (มหาดมะ หน้า 11)
- ข้าวต้มเบ็คคองยงกีราคาซามละ 6 สตางค์ (มหาดมะ หน้า 74)
- ค่าตัวคนใช้ราคา 5 ชั่ง (ไม้โกรฐ หน้า 8)
- ใ้รางวัลคนแจวเรือ 4 บาท (หาโล่ห์ หน้า 152)
- ชั้นคาไหลทองราคาไม่ถึงชั่ง หรือร้อยบาท (หาโล่ห์ หน้า 76)
- มีกัรชนาการระบุชื้อรชนาการสยามกัมมาจล (น้อย อินทเสน หน้า 11, บรรยายแฉลง หน้า 59, หมายนำบอหนา หน้า 61)
- เศรษฐีส่งเงินไปฝากชนาการในตางประเทศ (มหาดมะ หน้า 69)
- มีการรวมหุ้นในบริษัท (น้อย อินทเสน หน้า 11)
- หนีที่นับว่าเป็นหนีรายยอนั้น วงเงินไม่เกินสี่หรือห้าร้อยบาท (เชกโกไขขาว หน้า 4)
- ดอกเบียในการยืมเงิน ชั่งละ 3 บาท 2 สลึง หรือ 4 บาท (มหาดมะ หน้า 95)
- มีโรงรับจำนำ (น้อย อินทเสน หน้า 56)
- คุณหญิงที่มีฐานะก็รับจำนำและคืดดอกเบีย (หาโล่ห์ หน้า 118)
- จำนำที่ดินและตึกแถวในราคา 15,000 บาท (เสียดสะ หน้า 50)
- คนจีนมักจะได้รับคารผูกชาคอกรหวย บอนเบีย หรือสุรา เป็นรายปี (หมายนำบอหนา หน้า 56)

#### 4. ศาสนา

ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรมในค่านศาสนาที่มีอยู่ในพระราชบัญญัติคณะกรรมการกฤษฎีกา ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จำนวน 21 เรื่อง นั้น เป็นข้อมูลที่แสดงถึงความเชื่อของคนไทยในสมัยนั้น ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ บาป บุญ โศก เคารวะ กรรม เทพคาถารัก และญาติ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

- อ้างถึงพระอรหันต์ "...ฉันชอบออกกล่าวณะว่าฉันไม่ใช่พระอรหันต์" (ปกแตก หน้า 6)
- อ้างถึงเทพคาถารัก "...ขอให้เทพะคาถารักบันดาลให้หล่อนหิวเสมอ ๆ ..."  
(ปกแตก หน้า 23)
- อ้างถึงผีसाงเทวดา "ผีसाงเทวดาคุ้มครองคนกล้านะสิ่งไม่เป็นอันตราย"  
(เขียนสละ หน้า 89)
- ความเชื่อค่านศีลธรรม " [ ความประพฤติเกาะเกาะกับภรรยาผู้อื่น ] มันไม่ดีทั้งทางโลกทางธรรมแหละคุณ" (หนังสือ หน้า 26)
- ความเชื่อเรื่อง บาป บุญ โศก เคารวะ และกรรม
  - อ้างถึงเรื่องกรรมตามทัน (มหาตมะ หน้า 115)
  - อ้างถึงบุญกรรม "ขอให้กิจการดำเนินไปตามแต่บุญแต่กรรมหน่อยเถอะ"  
(เขียนสละ หน้า 60)
  - เป็นกรรมของคนที่ไม่ได้คิดให้รอบคอบเสียตั้งแต่ต้น จึงไปเสียซึ่งจะเป็นลูกคุดถวงผมต่อไปจนตลอดเท่านั้น" (หมายนำบอหน้า หน้า 55)
  - "ถึงกราวเคราะห์แล้วก็ต้องเป็นไปตามยถากรรม" (หัวใจกรรม หน้า 71)
  - "คิดมันไม่ได้นึกเลยว่าเจ้าคุณจะทำกับคิดมันได้ถึงเพียงนี้ นึกว่าตัวดีก็ไ้เคยเป็นเมียลูกของท่าน แกมันเป็นกรรมของคิดมันแล้ว, จะทำอย่างไรได้" (หาโล่ห์ หน้า 157)
  - "แต่คิดมันแลเห็นไ้เสียแล้วว่ามันเป็นผลกรรมที่หล่อนได้ทำไว้..." (หาโล่ห์ หน้า 347)

ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่น่าสนใจ เพราะทำให้ทราบถึงสภาพของกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน โดยยอมรับวิธีการ และกฎเกณฑ์ของกลุ่มร่วมกันในการดำรงชีวิตของกลุ่มนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมและวัฒนธรรมต่างสมัย แม้ผู้ใดคนหนึ่งจะไม่ทราบถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมาก่อนเลย แต่หลังจากที่ได้ชมการแสดง หรืออ่านบทละครพูดที่ทรงพระราชนิพนธ์จากจินตนาการของพระองค์แล้ว ผู้ชมหรือผู้อ่านจะทราบถึงข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรมในสมัยนั้นมากพอสมควรทีเดียว ทั้งรายละเอียดต่าง ๆ ก็เสนอไว้อย่างเด่นชัด



ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย